

Narodnogospodarski Vestnik.

Glasilo slovenskega trgovskega društva „Merkurja“.

II. letnik.

V Ljubljani, dne 15. oktobra 1902.

Št. 7.

Nepotrebne sponे.

Govorili smo že zadnjič na tem mestu o utesnitvi detaljnega potovanja. Prememba določb o dopustnosti detaljnega potovanja je globoko posegla v kupčijski vrtež. Prav iz tega razloga pa je po pravici grajati, da je bil izvršilni ukaz k predmetnemu zakonu razposlan v svet samo 4 dni prej, predno je stopil zakon v veljavo. In vendar je izvršilni ukaz ne samo formalnega pomena, marveč prinaša tudi sam prevažne meritorne določbe. Glede legitimacij, ki jih novi zakon predpisuje trgovskim potnikom, ima namreč natančnejše določbe šele izvršilni ukaz. Šele izvršilni ukaz navaja pogoje, pod katerimi se izdajajo legitimacije, oziroma se bo podaljševala doba njih veljavnosti, ukaz šele določa obliko legitimacijam. Državni zakonik je razglasil izvršilni ukaz stoprv 11. septembra, 15. septembra pa sta že stopila v veljavo zakon in izvršilni ukaz. Ko so interesirana podjetja prosila pri obrtnih oblastvih legitimacij za svoje potnike, oblastva še niso imela obrazcev, kakor jih menda še danes nimajo. Koliko potnikov, ki so že nastopili jesensko potovanje, je moralo prekiniti svojo pot, da se ognejo zadržkom! Ko pa so hoteli preskrbeti si legitimacij, ki jih zahteva zakon, jih niso mogli dobiti. Umevno, da je tak položaj obudil mnogo nevolje in jeze. No, osrednja vlada je hitela naročiti obrtnim oblastvom, naj ne preganjajo potnikov, čeprav nimajo legitimacij. Tako trgovski potniki sedaj potujejo v zavesti, da ne izpolnjujejo zakona, ali ne po svoji krivdi, marveč vsled počasnosti upravnega aparata. Že ta okolnost na sebi je razburila ne le neposredno prizadete kroge, marveč ves trgovski svet; na shodih raznih strokovnih društev niso zamudili dati duška upravičeni nevolji. Ali pristopili so še drugi momenti, ki so nezadovoljnost le še povečali. Nevolja se je obrnila tudi proti izvršilnemu ukazu samemu, ki je s tesnosrčnimi, času neprimernimi določbami naložil trgovskim potnikom nepotrebni sponे.

Uvedbi legitimacij za trgovske potnike ne bi ugovarjali. Tisti mali trud, ki ga nalaga pot do oblastva, ki izdaja legitimacije, odtehtajo ugodnosti, ki jih nudi izkazni papir. Kolikokrat privede življenje prav osebe, ki po svojem poklicu hite od kraja do

kraja, v položaj, ko so veseli, da morejo na povsem verodostojen način dokazati svojo identnost. Upirati pa se je z vso odločnostjo modalitetam, pod katerimi se po predpisih izvršilnega ukaza izdajajo legitimacije. Ukaz namreč veleva, da je prošnji za legitimacijo poleg potnikove slike pridejati npravstveno in zdravniško izpričevalo, ki ne smeta biti nad 14 dni stari, in pa potrdilo, da je oseba, za katero se želi legitimacija, že samosvoja.

Kar se tiče pred vsem npravstvenega izpričevala, je namen zahtevi menda ta, da se koruptnim elementom zapre pot v stan trgovskih potnikov. No, nam se vidi, da umejo podjetja, ki imajo potnike, pač sama dobro presojati, ali je posameznik v npravstvenem oziru tak, da mu gre poveriti službo, za katero je treba posebnega zaupanja šefa napram uslužbencu. Menimo, da bode podjetnik umel zvestobo in dostojnost ceniti dovolj zanesljivo; tudi bode lastnik podjetja najbolje sam sodil, ali se ni človek, ki se je morda enkrat spodtaknil, tako korenito premenil, da zasluži njegovo zaupanje. Vsekakor je vztrajati na stališču, da podjetnika ni ovirati v svobodni izberi in prosti dispoziciji. Še bolj pa je zavračati zahtevo izvršilnega ukaza, naj se potniki leto za letom izkazujejo obrtnim oblastvom, da nimajo gnusnih bolezni na sebi. Mimo tega, da nalagajo vsakoletna zdravniška izpričevala popolnoma po nepotrebem materialnih žrtev potnikom, morajo se take določbe smatrati naravnost za žalitev stanu, ki je za trgovino življenske važnosti.

Če končno vzamemo na um še določbo, da je trgovskim potnikom dokazati polnoletnost, zaman iščemo razlogov, iz katerih naj bi se po zakonu izključevali iz stanu trgovskih potnikov osebe, ki še niso izpolnile 24. leta. V taki določbi mi ne vidimo drugega kakor povsem neumestno zavoro v prosti izberi. Spominjali bi le na dejstvo, da prav veletržci radi porablajo svoje sinove vsaj za nekaj časa za opravila, o katerih govorimo, da jim tako dajo priliko, stopiti v dotiko s kupčijskimi prijatelji svojega podjetja. In prav pri mladih ljudeh je najti često potniškemu stanu potrebne gibčnosti in agilnosti; presojo individualne zmožnosti in odločitev pa bi bil zakono-

dajec gotovo brez škode z mirnim srcem prepustil tudi za naprej podjetnikom samim.

Tudi norma, da se legitimacije izdajajo le za dobo enega leta in je po preteku koledarskega leta prositi prolongacije, je neprimerna; poleg tega, da nalaga stroške za izpričevala, more potnika, če veljavnost legitimacije poteče med potovanjem, prisiliti, da prekine svojo ruto. Enkrat izdana legitimacija naj bi pač obdržala veljavnost, dokler je potnik v službi istega gospodarja.

Pristavljamo, da določbe izvršilnega ukaza zadevajo čisto tudi potnike, ki se trudijo v interesu naše trgovine v inozemstvu. Vprašamo, zakaj pač vtikati v spone stan, čigar stanovski kolegi v inozemstvu takih »dobrot« niso deležni, tudi če prihajajo v naše kraje, ker jim zadoščajo v pretežnih primerih obrtne legitimacije, kakor jih predpisujejo trgovinske pogodbe. Tako se pač podpira zunanja konkurenca, ki je na sebi že dovolj občutna.

Proti sponam, v katere je položil izvršilni ukaz k zakonu o premembi §§ 59. in 60. obrtnega reda trgovinske potnike, se je dvignila živahna, dobro zasnovana agitacija. Prizadevanja trgovinskih potnikov so našla toplih in vnetih zagovornikov v premnogih gospodarskih korporacijah. Nadejati se je zatorej, da skoro izginejo nesrečne določbe v zasluženo pozabljenost.

R.

Osnova in posloводство obrtnih pridobitnih in gospodarskih zadrug.

V člankih »Malemu obrtniku v pomoč« smo lansko leto popisali sredstva, s katerimi izkuša trgovinsko ministrstvo pospeševati malo obrtništvo po svojem izvršilnem organu, takozvanem uradu za pospeševanje obrta na c. kr. tehnologičnem obrtnem muzeju na Dunaju. Med sredstvi smo navedli tudi posojila obrtnim surovinskim, skladiškim, produktivnim in sličnim zadrugam in pa prepustitev strojev obrtnim združbam. Akciji ministrstva v ohranitev in okrepitev obrtnega stanu gre namreč v prvi vrsti za to, da se mali obrtnik ne le seznanj s stroji, zve za nove načine izdelovanja in za nove delovne metode, ampak da se mu tudi omogoči uporaba modernih tehničnih pripomočkov. Sam si bo mali obrtnik le redko mogel nabaviti strojev, tega najuspešnejšega orožja velikih obratov, ki od dne do dne postaja nevarnejše malemu obrtu. Samemu malemu obrtniku pa je tudi še radi drugih okolnosti, ki hodijo v prid veleobratom, težko, v premnogih strokah celo nemogoče, vztrajati v konkurenčnem boju z veleindustrijo (večje delodjelje, popolnejša izraba produkcijskih sredstev, velika gmotna sredstva i. dr.). Splošno se sodi, da je malega obrtnika v mnogih strokah moči ohraniti le, če se z drugimi združi v obrtne združbe. Akcija za pospeševanje

malega obrta ima zategadelj tudi namen, da pospeši osnovo obrtnih združb, obrtnih pridobitnih in gospodarskih zadrug. Da se osnuje čim več takih zadrug, na to vpliva trgovinsko ministrstvo s tem, da prepušča stroje in daje posojila ne posameznim rokodelcem, ampak le obrtnim združbam. Pogoje, pod katerimi se to godi, smo navedli v uvodoma omenjenih člankih. Tu naj omenimo le, da daje ministrstvo posojila le takim združbam, ki so osnovane kot samostojne pridobitne in gospodarske zadruge na podlagi zakona z dne 9. aprila 1873. l., drž. zak. št. 70. Pospeševalni urad trgovinskega ministrstva pa tudi neposredno pomaga malim obrtnikom pri osnovi obrtnih pridobitnih in gospodarskih zadrug s pojasnili, ki jim jih daje glede na ustanovitev in posloводство takih zadrug. Mnogoteri zadevna vprašanja malih obrtnikov pa so izpodbudila urad, da je sestavil in izdal v tisku navodila, po katerih se je ravnati obrtnikom pri ustanavljanju in poslovodu zadrug. Spis se imenuje »Navodilo za osnovo in posloводство obrtnih pridobitnih in gospodarskih zadrug (»Anleitung zur Errichtung und Geschäftsführung gewerblicher Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften«).

Ne zdi se nam nepotrebno, da vsaj v glavnih potezah priobčimo ta navodila. Tudi pri nas imamo že nekaj takih zadrug in jim najbrž v bližnji prihodnosti prirastejo nove.

I. Postavne podlage. Najvažnejša postavna podlaga pridobitnih in gospodarskih zadrug (delovnih, surovinskih, skladiških in produktivnih zadrug i. dr.) je zakon o pridobitnih in gospodarskih zadrugah z dne 9. aprila 1873. l., drž. zak. št. 70. (zadružni zakon). Neogibna potreba je, da se snovatelji in funkcionarji take zadruge seznanijo natančno z določili tega zakona in se pri vodstvu zadruge vedno ozirajo nanj. Zadružnim članom naj bo v zadružnih prostorih iztisk tega zakona na vpogled. Dotično številko državnega zakonika je dobiti za 24 vinarjev pri c. kr. dvorni in državni tiskarni na Dunaju. Znesek se lahko pošlje tudi v pisemskih znamkah.

V izvršitev zadružnega zakona ureja ministrska odredba z dne 14. maja 1873. l., drž. zak. št. 71 (izpremenjena po ministrski odredbi z dne 23. maja 1895. l., drž. zak. št. 74) napravo in vodstvo zadružnega registra.

Obdačenje je uravnano v glavnem po zakonu z dne 25. oktobra 1896. l., drž. zak. št. 220, o neposrednih osebnih davkih v II. poglavju in po izvršilnem predpisu z dne 18. maja 1897. l., drž. zak. št. 124. Pristojbinska dolžnost je za zadruge olajšana po zakonu z dne 21. maja 1873. l., drž. zak. št. 87 (deloma izpremenjen po zakonu z dne 11. februarja 1897. l., drž. zak. št. 57).

II. Bistvo in namen pridobitnih in gospodarskih zadrug. Zadružni zakon označuje za take zadruge v § 1. »društva nezaključenega števila članov, ki imajo namen pospeševati pridobitek in gospodarstvo svojih članov: 1. po skupni vršbi ali 2. po dovoljevanju kredita«. Tu se nam je ozirati

zlasti na zadruga prve vrste: na delovne, surovinske, skladiške in produktivne zadruga. Od teh pa so zopet delovne zadruga v toliko najvažnejše, ker trgovinsko ministrstvo pri prepustitvi strojev obrtnim družbam stavi večjidel pogoj, da so delovne zadruga. Navodilo se pri vzornih primerih ozira zategadelj pred vsem na to vrsto zadrug.

A. Delovne zadruga. Ustanové se v skupno nabavo in uporabo strojev in obratnih naprav. Osnujejo naj se posebno v takih krajih, kjer rokodelska obdelava surovin zahteva mnogo časa in jo je s pridom moči nadomestiti s strojno vršbo. Člani delovnih zadrug ostanejo ravno tako kakor pri ostalih zadrugah — izvzemši produktivne zadruga — tudi po njih vstopu samostojni obrtniki; del njih obrtnega dela pa se izvrši v skupni zadrugi delavnici. Število članov naj bo praviloma le toliko, da z majhnim presežkom zadošča zadrugi potrebi. Bistvene važnosti je pri upravi take zadruga praktična uredba in izraba strojev; neobhodno potrebno je zategadelj, da ima zlasti spočetka zadruga izkušenega delovodjo, ki ne pozna samo dobro strojev in ne zna samo dobro ravnati z njimi, ampak ki razume tudi disponirati z delom. Za porabo strojev je navadno pobirati najemnino »strojno takso«, ki se ravna po času porabe in po vrsti porabljenega stroja. Pri preračunu te najemnine, to se pravi, pri sestavi tarife za uporabo zadrugi strojev se je ozirati prvič na napravno glavnicu (stroški za stroje in njih postavitev, za motor in transmisijo, drugi napravni stroški) in drugič na obratne stroške, to so: obresti za napravno glavnicu, amortizacija poslopij (1% na leto) in strojev (10% na leto), poprave strojev in inventarja, poprave poslopij, plače in mezde, obratne materijalije (pregon, električni tok, plin, petrolej, bencin), maža in hlaja, najemnina, davki, zavarovanje proti ognju in nezgodam, prispevek bolniški blagajni, dobiček (5% napravne glavnice).

Za nečlane, ki se jim izjemoma lahko prepusti poraba strojev, lahko velja višja tarifa. Radi posebnih težkoč, ki jih provzročajo pravilni preračun tarif, je priporočati, da se dajo izračunati osebam, ki imajo v tem praktične izkušnje. Vsem delovnim zadrugam je priporočati, da uvedejo poslovni red, ki določa pravice in dolžnosti posameznih članov načelstva, in pa obratni red, ki določa red v delavnici, razvrstitev dela itd.

B. Surovinske zadruga. To so združbe v skupno nabavo surovin ali polfabrikatov. Priporočati jih je vsem obrtom brez izjeme. Spočetka njih delavnosti je treba, da so previdne in zmerne. Začne naj se v malem. Da ni treba v začetku zadrugi delovanja rabiti tujega kredita, je dobro, če se nekaj časa pred ustanovitvijo zadruga samo hrani. Tako pridejo člani že prej v bližjo dotiko in imajo priliko, v ožjem krogu pogovoriti se o svojih potrebah in željah; razen tega se nabere fond, po katerem se povečajo obratna sredstva zadruga.

Blagovni kredit naj se praviloma ne daje članom, in če, pa vsaj v zelo omejeni meri, kvečjemu do 50%

v gotovini vplačanih deležev, višji krediti pa le tedaj, če se da za to zadostno porošstvo, in sploh le tedaj, če dovoljujejo to gmotne razmere in višina rezervnega zaklada zadruga. Vendar pa naj se v vsakem primeru dovoli kredit le na kratek čas. Če bi kak obrtnik zategadelj ne mogel pristopiti zadrugi, ker je vsled kredita, ki ga uživa pri kakem prekupcu ali producentu, prišel v nekako odvisnost od le-teh, naj se mu omogoči rešitev iz nje s pridružitvijo h kaki kreditni zadrugi. V prid zadrugi kakor vsakega zadrugi člana je, da ima zadruga natančne instrukcije za načelstvo, nadzorstvo, skladiščnika in komisijo za nakup blaga. Skladiščnik, ki mu je naloga, upravljati zadrugi skladišče, naj bo uradnik, ki ga nastavi načelstvo proti vložitvi kavcije.

Nakup blaga in določitev prodajnih cen in vse s tem zvezane odredbe so bistvo poslovnega delovanja. Priporočati je, da se že v pravilih določi, da je ustanoviti nakupno komisijo, ki naj sestoji iz članov načelstva, nadzorstva in iz nekaterih drugih zadrugi članov.

C. Skladiške zadruga so združbe v vzdrževanje skupne prodajalnice, v kateri vsak član svoje izdelano blago postavi na prodaj.

Za to vrsto zadrug je treba že bolj razvitega zadrugi člana, večje glavnic in večje kupčijske spretnosti. Ustanovitev je priporočati le tedaj, če je pogojev za to v zadostni meri. Takoj spočetka je treba zadostne glavnic, zato je tudi tu pred ustanovitvijo umestna »hranilna doba«.

Enotnega vodstva in strogega reda je skladiškimi zadrugam posebno potreba. Zategadelj je treba previdnosti pri volitvi načelstva (ravnateljstva). Člani načelstva naj postanejo samo take osebe, ki so na glasu poštenih mož, ki so zmožni in trgovsko izkušeni. Poznati morajo natančno tržne razmere.

Načelstvo naj sestoji iz najmanj treh oseb (ravnatelja, blagajničarja, nadzornika), ki rešujejo tekoče posle z večino glasov. Za zadrugo naj ne podpisuje eden, ampak vedno dva člana načelstva zajedno.

Jako je priporočati uvedbo cenilne komisije, ki ima pravico zavračati nedostatne izdelke, določati prodajne cene blaga, dobavljenega po članih, ali ceno prevzetim izdelkom itd. Ta komisija naj obstoji iz članov načelstva, nadzorstva in iz nekaterih drugih zadrugi članov.

Tudi uvedba takozvanih dnevni komisarjev se je dobro izkazala. Naloga jim je nadzorstvo med opravljenimi urami. Paziti imajo, da vodja skladišča (prodajalec) dela po svoji instrukciji in da se članom odkazujejo v pravi meri naročila. Dnevni komisarji naj bodo vzeti izmed nadzornega sveta, tako namreč, da je vsak dan drug član nadzornega sveta komisar. Na ta način dobi vsak član nadzornega sveta temeljit vpogled v poslovanje zadruga in more v sejah nadzornega sveta na podlagi tako dobljenih izkušenj bolje soditi, nego če bi se udeleževal samo sej nadzornega sveta, ki se vrše večinoma po enkrat na mesec, in bi informacije prejemal samo iz poročil ravnateljstva.

Umesten je poseben poslovni red z natančnimi določbami o dobavnih delih na naročilo i. dr. Ker je treba, da ga sklenske občni zbor, je obvezen za vse člane in je najbolje, če se dostavi pravilom kot dodatek.

Opravični deleži naj bodo precej visoki (200 do 1000 K), ker je neobhodno potreba primerne obratne glavnice. Prvo vplačilo naj znaša najmanj 50 odstotkov opravičnega deleža, ostanek se lahko plača v manjših tedenskih obrokih (morda po 2 do 10 K).

Za osnovo take zadruga je takoj spočetka ne neznatnih stroškov. Najemnino je treba vsaj za četrt leta plačati naprej; za priredbo in uredbo skladišča je izdatnih stroškov itd. Če se ti stroški ne plačajo v gotovini, je to jako nepovoljen položaj, ki ovira daljni razvoj zadruga, da, kakor uči izkušnja, lahko provzroči nje zgodnji propad.

Ker skladiška zadruga nima samo naloge, prodajati blago združnikov, ampak članom dajati za njih blago tudi primerno naprejščino, da morejo pokriti svoje obratne stroške in surovin nakupiti v gotovini, je skladiški združgi, če ne razpolaga z lastnim obratnim kapitalom, priporočati, da se pridruži h kakemu kreditnemu zavodu (posojilnemu društvu).

D. Produktivne zadruga so združbe obrtnikov v izdelovanje in prodajo blaga na skupni račun. Te zadruga so najvišja stopnja združne organizacije, osnujejo naj se torej le tedaj, če je moči dobiti zadostne glavnice, če je za dobro vodstvo zmožnih oseb in med člani samimi toliko preudarnosti, znanja in vztrajnosti, kolikor treba za premaganje težkoč skupnega obrata. Za to potrebne vednosti in izkušnosti bo s pridom prej dobiti v drugih združnih vrstah. Dobro je zategadelj, najprej ustanoviti surovinske in skladiške zadruga in jih razširiti pozneje v produktivne zadruga. Sicer velja tudi tu večinoma, kar smo navedli zgoraj o skladiških združgah. (Dalje prih.)

Kapital in obresti.

Narodnogospodarska študija.

Spisal **Vekoslav Kukovec.**

(Dalje.)

Sedaj šele se moremo vglobiti v obrestni problem sam in z uspehom vprašati, kako je ob sedanjih družabnih razmerah možno, da kapital prinaša obresti. Na podlagi moderne vrednostne teorije moremo zasledovati razlago obresti v zmislu moderne obrestne teorije, kakor jo je s posebno temeljitostjo zagovarjal zlasti Böhm-Bawerk v dveh knjigah v svojem epohalnem delu »Capital und Capitalzins«. Ali je ta teorija definitivno razrešila obrestni problem, na to vprašanje se da apodiktično odgovoriti seveda le v toliko, v kolikor se v narodnem gospodarstvu sploh sme trditi, da je to ali drugo vprašanje definitivno za vse večne čase veljavno rešeno. Toda v tem se dandanes strinja

večina strokovnjakov, da vzroka obrestim ne bo smeti iskati v zmislu gori navedenih starejših obrestnih teorij v kakršnisibodi požrtvovalnosti ali v varčevanju itd. kapitalistov, ampak da treba najti neprisiljeno rešitev obrestnega vprašanja v današnji vrednostni teoriji. Mogoče torej, da je obrestna teorija, o kateri tu govorim, sicer v tem ali onem oziru še pomanjkljiva, toliko pa ji priznava večina strokovnjakov, da hodi z ozirom na sedanje stanje narodnogospodarske vede edino pravo pot. Hoteč se torej v sledečem seznaniti z glavnimi mislimi te obrestne teorije, moramo se neprestano ozirati na to, kar smo izvedeli dosedaj o bistvu kapitala, o subjektivni in objektivni menjalni vrednosti imetkov in o tvorbi cene. Pred vsem pa moramo na tem mestu postaviti takorekoč temeljni kamen za rešitev obrestnega problema; baviti se moramo namreč s sedanjostjo in bodočnostjo v gospodarstvu, primerjati sedanje in bodoče enake človeške potrebe in z ozirom nanje govoriti o različni subjektivni in objektivni menjalni vrednosti iste množine enakih imetkov v sedanjosti in v bodočnosti.

Ljudje živimo v sedanjosti, čutimo v resnici le sedanje potrebe in imetkom pripisujemo subjektivno tolikšno vrednost, kolikršen pomen ima imetek v konkretnem primeru za zadovoljitev sedanjih potreb. V resnici občutimo le glad, ki nas ravno sedaj tare, ravno tako le sedanjo žejo, sedanjo mrzloto itd. Naravno bi torej bilo, ako bi vrednost za nas imeli le kos kruha, posoda pijače in obleka, ki zadovolje te naše sedanje potrebe, kajti drugih nego sedanjih vobče ne občutimo. Otroci in barbari res v tem zmislu pripisujejo vrednost le imetkom, ki v dotičnem trenutku morejo utešiti njih glad in žejo. »Kruha dajte!« vpije otrok le, ko čuti glad, in divjak gre iskat jagod in divjega sadja, kadar je lačen. Drugače pa mi omikani ljudje! Ne gremo kruha peč šele tedaj, ko nam želodec kruli, ne hitimo delat jezov, ko voda stoji že do oken, in izdelovat brizgalnice, ko je streha že vsa v plamenu, ampak za bodoče potrebe skrbimo že v sedanjosti. Kaj drugega pa pomeni gospodariti, nego v sedanjosti pripravljati imetke za zadovoljitev bodočih potreb! Ako pregledamo ogromno množino vseh imetkov: živila, produktivne imetke, stanovanja itd., vidimo takoj, da je le njih neznaten del odločen služiti sedanjosti in večina šele daljnji bodočnosti. Kako je to, da že za naprej pripravljamo imetke za zadovoljitev bodočih potreb? Ali zato, ker bodoče potrebe že sedaj občutimo? Ne! Ampak, ker je zelo verjetno, da bomo te potrebe nekoč čutili, in ker si z večjo ali manjšo živahnostjo moremo predstavljati bodoče občutke, bodoče veselje in trpljenje. Baš vsled tega pripisujemo tudi imetkom, ki so odločeni za zadovoljitev takih le predstavljanjih bodočih potreb, nekakšno vrednost. Toda kolikšno vrednost? Mar tolikšno vrednost, kolikršno subjektivno pripisujemo imetku, ki zadovoljuje sedanjo potrebo enake vrste in enake intenzivnosti? Ne! Ampak izkušnja nas uči, da sedanjim imetkom pripisujemo večjo vrednost nego enakemu številu enako dobrih bodočih imetkov. Drugače povedano: ekvivalent

gotovega števila sedanjih imetkov je večje število enakih bodočih imetkov. To dejstvo je temeljni pogoj za nastanek obresti. Navesti nam je tri pglavitne vzroke, zakaj imajo sedanji imetki večjo subjektivno in tudi objektivno menjalno vrednost in ceno nego enaki bodoči imetki.

Prvi vzrok različne subjektivne cenitve enakih sedanjih in bodočih imetkov je različnost razmerja med potrebami in njih pokritjem v sedanjosti in bodočnosti. Iz prejšnjih odstavkov smo izprevideli, da imetku pripisujemo tem večjo vrednost, čim večji pomen ima v konkretnem primeru za zadovoljitev naših potreb. Vemo pa tudi, da ima posamezni imetek v tem oziru za nas tem manjši pomen, čim večjo množino takih imetkov imamo na razpolago. Tako-zvani prosti — negospodarski — imetki, n. pr. zrak, baš iz tega vzroka sploh nimajo vrednosti, čeprav so nam zelo koristni, ker v konkretnem primeru nima za naše blagostanje n. pr. izguba sto m^3 zraka prav nikakršnega pomena; za dihanje ostane v tem primeru še vedno dovolj zraka. Zdaj se pa spomnimo vseh onih ljudi, ki imajo v sedanjosti le prav pičlo število imetkov za pokritje svojih potreb na razpolago, ki pa iz kakršnegakoli vzroka upajo, da postane v bodoče to razmerje med potrebami in pokritjem za nje mnogo ugodnejše. Takšen tipičen primer so vsi, ki se trenutno nahajajo v gospodarski stiski. Delavec, ki leži brez zaslužka na bolniški postelji, ceni eno sedanjo krono morebiti više nego dve kroni izmed onih, katere morebiti zasluži čez mesec dni, ko bode čvrst in zdrav. Ko je kmetu toča potolkla setev, pripisuje hektolitru žita večji pomen za svoje blagostanje nego hektolitru enakega žita po bogati žetvi prihodnjega leta, katere iz tehtnih vzrokov pričakuje. Drug tipičen primer imamo pa v vseh onih, zlasti mladih gospodarjih, ki se še.e pripravljajo za svoj bodoči poklic, v katerem bodo imeli ugodno gmotno stanje. Takšni ljudje sedanjim imetkom pripisujejo večjo vrednost nego enakim bodočim. Mlad trgovski podjetnik n. pr., ki je osnoval cvetoče trgovsko podjetje in za razširjenje tega podjetja nujno potrebuje večjega kapitala, bi dal za sedanjih 1000 kron čez 10 let prav iz srca rad 1500 kron — saj sme upati, da do tedaj postane premožen mož, kateremu bode tedaj veliko lažje pogrešati 1500 nego sedaj 1000 kron. Istotako bi marsikateri dijak, ki se bliža koncu svojih študij, rad dal za 1000 kron ki bi mu sedaj omogočile srečno dovršiti študije, čez kakih 5 let, ko bode kot plačan uradnik imel lepše dohodke, morebiti celo 1400 kron. Marsikdo bi sicer utegnil reči, da so tudi nasprotni primeri. Čvrst in zdrav uradnik ima sedaj, recimo, 3000 kron dohodkov, a čez 20 let bo dobival morebiti le po 1800 kron pokojnine. Razmerje med potrebami in pokritjem je torej zanj sedaj ugodnejše, nego bode v bodoče. Ali ima torej za dotičnika sedanjih 1000 kron celo manjšo vrednost nego 1000 čez 20 let? Ne! Kajti sedanjih 1000 kron se lahko shrani tudi za bodočnost, in zato ni neizogibno potrebno, da bi bilo v tem primeru razmerje med potrebami in

pokritjem manj ugodno v bodočnosti nego v sedanjosti. Ako torej to vpoštevamo, ostane dejstvo, da mnogi ljudje vsled različnega razmerja med potrebami in pokritjem v sedanjosti in bodočnosti vsekakor sedanjim imetkom pripisujejo večjo subjektivno vrednost nego enakim bodočim imetkom. Toliko o tem prvem vzroku za sedaj! V nadaljnjem izprevidimo, kakšen vpliv imajo te različne subjektivne cenitve bodočih imetkov na objektivno menjalno vrednost in ceno imetkov.

Drugi vzrok, zakaj imajo za nas sedanji imetki večjo vrednost nego enaki bodoči imetki, je sistematično podcenjevanje bodočih potreb z ozirom na enake sedanje potrebe. Da bodoče potrebe res podcenjujemo, o tem se sploh ne da dvomiti. Kot živ vzgled bi mogli navesti zopet zlasti otroke in divjake. Isto velja skoro nič manj o neizobraženih odraslih ljudeh. Marsikateri delavec ceni v soboto zvečer potrebe bodočega tedna prav nizko. Da bo v ponedeljek in v torek in ostale dni tedna tudi žejen in zraven tega še celo lačen, to ga prav malo zanima in — večji del zaslužka gre še tisti večer po grlu. Toda tudi mi, ki smo omikanci, prepogostoma cenimo bodoče potrebe, bodoče bolečine in bodoče naslade niže nego enake sedanje potrebe, bolečine in naslade. Marsikdo čisla priljubljeno jed in pijačo ali kak drug priljubljen užitek tako zelo, da se ga n. pr. v kljub zdravnikovi prepovedi ne vzdrži, čeprav bi se s tem obranil znatnih bodočih nepravil. Da torej bodoče potrebe sistematično niže cenimo, nego bi jih morali, to je gotovo. Razumljivo je, da cenimo vsled tega tudi imetke, ki bi zadovoljevali te bodoče potrebe, niže nego imetke, ki zadovoljujejo enake sedanje potrebe. Toda vpraša se, zakaj niže cenimo bodoče potrebe? Tega vprašanja, ki spada bolj v psihologijo nego semkaj, dosedaj strokovnjaki še niso popolnoma dognali. V prvi vrsti je tega menda krivo premalo živahno predstavljanje bodočih potreb. Toda ne le v nepopolnem poznanju bodočnosti tiči krivda, ampak vsekakor tudi v neodločnosti in slabosti volje. Saj bi si n. pr. zapravljivec že še za silo mogel predstaviti bodoče stradanje in pomanjkanje, toda premalo odločen je, da ne bi dal prednosti sedanji žeji pred bodočo žejo itd. Slednjič vpliva pa do neke mere na cenitev bodočih potreb vsekakor tudi ozir na kratkost človeškega življenja. Če bi nam kdo obljubil za 80. ali 90. rojstni dan 100.000 kron, kakšen praktičen pomen bi pa to imelo? Rajši danes 1000 nego na 90. rojstni dan 100.000 kron! Kratkoma torej lahko trdimo, da vsled podcenjevanja bodočih potreb — bodisi iz kakršnegakoli nagiba — sedanjim imetkom pripisujemo višjo vrednost nego enakim bodočim. Ta drugi vzrok potemtakem deluje v istem zmislu kakor gori navedeni prvi vzrok različnega razmerja med potrebami in pokritjem v sedanjosti in bodočnosti. Ako vsled prvega vzroka znaša subjektivna vrednost 100 sedanjih kron 130 bodočih kron, tedaj vsled drugega vzroka utegne vrednost sedanjih imetkov narasti še više, morebiti tako visoko, da je ekvivalent 100 sedanjih kron šele

140 bodočih. Tudi o takih primerih nam bo govoriti natančneje šele pri določevanju objektivne menjalne vrednosti in cene bodočih imetkov.

Tretji vzrok višje ceno sedanjih imetkov nego enakih bodočih je slednjič ta, da so sedanji imetki tudi iz tehničnih vzrokov izvrstnejša sredstva za zadovoljitev naših potreb, kajti čim prej imamo isto množino imetkov kot produktivnih sredstev za kapitalistno produkcijo na razpolago, tem daljši produkcijski ovinek lahko naredimo do iste končne dobe in tem večji je uspeh produkcije. Če imamo gotovo množino, recimo za 10.000 kron produktivnih sredstev že na koncu leta 1902. na razpolago, tedaj jih lahko do konca 1907. l. investiramo v petletni kapitalistni produkciji. Ako imamo pa istih 10.000 kron na razpolago šele na koncu leta 1903. ali 1904. ali celo na koncu leta 1905. ali 1906., tedaj jih lahko do konca leta 1907. investiramo le v štiriletni ali triletni ali celo le v dveletni ali enoletni kapitalistni produkciji. Ker smo pa v odstavku o kapitalu videli, da je produkcija tem izdatnejša, čim daljše in dolgotrajnejše produkcijske ovinke volimo, zato po pravici trdimo, da je vsota, ki jo imamo danes na razpolago, vsled uporabljivosti v dolgotrajnejši produkcijski dobi v sicer enakih razmerah več vredna nego enaka vsota imetkov, ako so mi na razpolago šele čez eno, dve, tri ali celo čez štiri leta, kakor v gori navedenem primeru. Morebiti moti v ravnokar navedenem konkretnem primeru marsikoga to, da sem govoril kar o 10.000 kronah kot ekvivalentu gotove množine produktivnih sredstev, namreč delavskih sil. Tudi obzir na neizmerno razvito delitev dela v isti produkcijski panogi bi utegnil marsikomu otežkočiti razumevanje navedenih dejstev. Toda, kar se tiče prvega pomisleka, smo vajeni v današnjem prometnem denarnem gospodarstvu z denarjem kot splošnim merilom vrednosti izražati vrednost kakršnihkoli imetkov, zato si pač vsakdo mesto 10.000 kron denarja lahko predstavlja množino delavskih sil, ki se dajo nabaviti za to vsoto. Tudi razdelitev produkcije, ki ima za končni cilj pridelovanje gotovih užitnih ali uporabnih imetkov, v mnoge različne poklice, naj nas ne moti. V to svrhu si dovolimo sledečo, menda popolnoma dopustno fikcijo, ki nam bode dobro služila tudi v poznejšem izvajanju. Mislimo si podjetnika, ki od začetka do konca popolnoma sam določuje produkcijsko pot, ki vede k izgotovitvi suknje, torej porabnega imetka. Ako ima leta 1902. gotovo vsoto denarja na razpolago, lahko že naprej določi produkcijske ovinke, ki dajo na koncu leta 1907. kot končni pridelek izgotovljene suknje. Leta 1902. najme neko število delavskih sil. Delavci izkopavajo iz zemlje železno rudo; drugi oddelek dobavlja premog; zopet tretji oddelek delavcev vzreja ovce in nekaj delavcev stavi fužine in pripravlja opeko za stavljenje tovarov. Leta 1904. vzreja gotovo število delavcev še nadalje ovce, drugi izdelujejo iz železne rude železo in jeklo, zopet drugi stavijo tovarne. Leta 1905. izdelujejo nekateri delavci tkalnice in razne druge potrebne stroje; drugi strižejo in či-

stijo in barvajo volno; nekateri delavci pripravljajo za bodoče leto delavnice za tkalce itd. Leta 1904. začno pa tkalci svoje delo in pridelajo do konca leta dovolj snovi za krojače; nekateri izdelujejo šivalne stroje, orodje in niti za krojače. Leta 1907. slednjič izdelujejo krojači suknje in gotovo število trgovcev razproda izgotovljene suknje do konca leta med konsumente za gotov denar. Ako ima naš podjetnik leta 1904. novo vsoto denarja na razpolago, jo seveda lahko investira v enaki produkciji, ki pa da šele leta 1908. gotove suknje. Toda, ako se ne oziramo na to in ako vpoštevamo le uspeh, ki se da v produkciji doseči do konca leta 1907., tedaj je gotovo, da bi naš podjetnik, ako bi imel isto vsoto denarja v nabavo delavskih produktivnih sil namesto leta 1902. šele leta 1903. na razpolago, do istega obroka — do konca leta 1907. — nikakor ne mogel napraviti tako dolgega produkcijskega ovinka, ker bi imel do izgotovitve porabnih imetkov namesto 5 le 4 leta časa. Ne mogel bi dati do tedaj izdelati tako finih strojev, tako pripravnih tovarov itd. Pridelki bi bili končno torej, če že ne manj številni, pa vsaj ne tako fini in vsled tega bi jih trgovci mogli prodajati le za nižjo ceno. Če bi podjetnik imel isto vsoto šele leta 1905. ali 1906. na razpolago, bi mogel ž njo do konca istega leta 1907. še veliko manj pridelati. Ako si predočimo še toliko podobnih primerov, iz vseh bi izprevideli ravno isto, da so z ozirom na isti končni obrok sedanji produktivni imetki iz tehničnih vzrokov več vredni nego ista množina enakih produktivnih imetkov, ki nam je na razpolago šele v poznejših dobah. Tudi o dogotovljenih užitnih in uporabnih imetkih bi se dalo isto dokazati; kajti če imam letos dovolj živil, lahko investiram svoje delavske sile v izdatni kapitalistni produkciji, ako bi pa imel ista živila šele bodoče leto na razpolago, tedaj bi letos moral izdajati svoj kapital za potrebna živila ter bi svoje delavske sile moral investirati v manj izdatni, manj kapitalistni produkciji. O vseh kakor produktivnih tako užitnih sedanjih imetkih torej lahko trdimo, da imajo za nas iz tehničnih vzrokov večjo vrednost nego enaki imetki iz poznejših dob. Vsled tega cenimo 100 sedanjih imetkov tako visoko kakor n. pr. 160 enakih bodočih imetkov.

Tako smo torej navedli tri poglobitve vzroke, zakaj različni ljudje sedanjim imetkom pripisujejo večjo vrednost nego enakim bodočim imetkom. Videli smo, da so ti vzroki ali različno razmerje med potrebami in njih pokritjem v sedanosti in bodočnosti, ali sistematično podcenjevanje bodočih potreb proti sedanjim in vsled tega tudi podcenjevanje enakih bodočih proti sedanjim imetkom, ali slednjič, ker so sedanji imetki izdatnejša in iz tehničnih vzrokov izvrstnejša sredstva za zadovoljitev naših potreb. Vsakdo pač rad prizna, da to ni nič izmišljenega in da res ljudje sedanjim imetkom pripisujejo večjo vrednost nego bodočim. Toda te subjektivne ceno so zelo različne. Kakšen vpliv ima to v prometnem gospodarstvu na objektivno menjalno vrednost in na ceno sedanjih proti bodočim imetkom? Saj marsikdo sedanjih imetkov

zelo potrebuje, dočim jih bo morda v bodoče imel dovolj, in saj ima marsikdo dandanes toliko imetkov, da ne more sam vseh porabiti za zadovoljitev svojih potreb, dočim bi jih v bodoče prav lahko v ta namen porabil. Ob tem položaju je prav naravno, da ljudje menjajo sedanje imetke za bodoče. Ker pa ceni vsakdo sedanje imetke više nego bodoče, je tudi naravno, da se dobi v zameno za manj sedanjih več enakih imetkov v bodočnosti. Koliko? O tvorbi cene bodočih imetkov nasproti sedanjim velja mutatis mutandis prav isto, kar smo zgoraj izvedeli o tvorbi cene sedanjih imetkov. Mislimo si torej n. pr. trg, kjer se ob obojestranski konkurenci kupcev in prodajalcev sedanji denar zamenjuje za bodoči denar. Ako si prav živo predočimo ta konkretni primer, se nam hkratu najnaravneje razreši obrestni problem in uvideli bomo pred vsem, kako je mogoče, da denar, ako ga izposodimo, prinaša gotovo število odstotkov obresti, zakaj 100 kron daje na leto n. pr. 4, 5 ali 6 kron obresti, v dveh letih 8, 10 ali 12 kron itd.

Mislimo si kot najpreprostejši primer ta, da se snide 6 mož, izmed katerih bi si vsakteri iz gotovih vzrokov rad izposodil 1000 kron za dobo 5 let, s 6 možmi, izmed katerih bi vsakteri bil pripravljen pod gotovimi pogoji po 1000 kron posoditi za dobo 5 let. Iz gori navedenih vzrokov ceni vseh teh 12 mož 1000 sedanjih kron više nego 1000 kron, ki bodo na razpolago šele čez 5 let. Med višino subjektivnih cenitev je pa velika razlika. Da se glede nadaljnjega tem gotoveje razumemo, bodimo toli potrpežljivi in čujmo vzroke teh tako različnih subjektivnih cenitev sedanjih 1000 kron nasproti bodočim.

Prvi mož, ki želi denarja na posodo, je lahko živ človek, ki ga le malo skrbe bodoče potrebe in je srečen, če se mu le sedaj dobro godi. Čez 5 let se mu izplača — to je, recimo, popolnoma gotova stvar — bogata dediščina. Ker je pa ta lahkoživi mož sedaj baš v velikih denarnih zadregah, dočim je gotovo, da bode čez 5 let bogataš, zato bi bil prav rad pripravljen, človeku, ki bi mu sedaj posodil 1000 kron, čez 5 let povrniti, recimo, 3500 kron. Drugi mož, ki želi posojila, je nadarjen mlad umetnik, katerega čaka še prav lepa bodočnost. Toda sedaj je v hudi sili; niti raznega prepotrebne orodja si ne more nabaviti in še vsakdanjega kruha mu primanjkuje. Ako bi mu kdo posodil 1000 kron, prav rad bi mu čez 5 let vrnil 2000 kron. Tretji povpraševalec po denarju je obrtnik, ki se je baš izučil pri mojstru. Prav rad bi začel obrt na lastni račun, toda potreboval bi 1000 kron kapitala. Trdno upa, da bi mu s potrebnim orodjem itd. (s kapitalom!) preskrbljeni obrt prinašal (vsled izdatnosti kapitalistne produkcije!) mnogo večje dohodke, nego bi jih imel kot navaden dninar. Spričo tega bi vrnil čez 5 let človeku, ki bi mu posodil sedaj 1000 kron, prav rad 1400 kron. Četrty mož, ki povprašuje po denarju, je trgovec; ima cvetočo trgovino, toda če bi imel še 1000 kron na razpolago, lahko bi trgovino zelo uspešno razširil. Zatorej bi bil voljan za 1000 sedanjih kron čez 5 let vrniti 1350 kron.

Peti mož, ki želi denarja na posodo, je tudi trgovec. Ima sicer dovolj kapitala, toda ljubo bi mu bilo, če bi mu kdo posodil še 1000 kron za dobo 5 let. Toda, ker bi s tem pomnoženim kapitalom svojih dohodkov ne povišal baš izredno, bi hotel za 1000 kron čez 5 let vrniti kvečjemu 1300 kron. Tudi šesti mož, ki je kmetovalec, bi si izposodil 1000 kron za pomnožitev strojev, toda, ker se v kmetijstvu investirani kapital ne obrestuje tako visoko kakor trgovski kapital, bi hotel kmetovalec za 1000 kron čez 5 let vrniti le 1200 kron. To so torej subjektivne cenitve istih tisoč sedanjih kron nasproti bodočim.

Toda šesteri možje, ki so pripravljeni po 1000 kron posoditi, prav dobro vedo, da kapital v produkciji omogočuje znaten uspeh. Iz različnih vzrokov se jim pa ne ljubi denarja v lastni produkciji investirati. Prvi izmed teh mož je namreč čislav javen dostojanstvenik. Čeprav torej ve, da je sedanji denar mnogo več vreden nego enaka vsota, ki se dobi šele čez 5 let, voljan je posoditi 1000 kron, ako se mu čez 5 let vrne 1050 kron. Drugi mož, ki je voljan denar posoditi, bi sicer že lahko uporabil denar v plodonosni produkciji, toda hoče živeti brez takih skrbi in, če mu kdo hoče dati za 1000 kron čez 5 let 1150 kron, tedaj mu jih prav rad posodi. Tretji izmed imenovanih mož je podjetnik, toda, ker je že star, ga ne veseli posebno, da bi podjetje razširjal. Če mu kdo za 1000 kron čez 5 let vrne 1250 kron, jih izposodi. Iz podobnega vzroka četrti mož ceni 1000 sedanjih kron enako 1300 kronam, ki bi se mu plačale čez 5 let. Peti in šesti mož, ki želita posoditi po 1000 kron, sta pa eden podjetnik in drugi kmetovalec. Prihranila sta si vsak po 1000 kron, toda ker niti podjetje niti dotična kmetija nista izredno plodonosni, bi bila pripravljena, ako bi bili pogoji za posojilo za nju dobri, rajši dotični denar izposoditi. Ako podjetniku kdo obljubi za 1000 kron vrniti čez 5 let 1350 in kmetovalcu za 1000 kron 1400 kron, tedaj bi posodila, če ne, investirata kapital v lastni produkciji. Iz popolnoma naravnih nagibov nahajamo torej tudi na strani mož, ki hočejo denar posoditi, 6 subjektivnih cenitev 1000 kron z ozirom na bodoče subjektivno nižje cenjene krone.

Kako se v našem primeru tržne razmere slednjič razvijejo? Ali dobode vseh onih 6 mož, ki žele po 1000 kron na posodo, tudi v resnici posojilo? Ali nasprotno vseh onih 6 mož, ki so voljni po 1000 kron izposoditi, tudi res svoj denar izposodi? Za katero ceno se sedanji imetki z ozirom na bodoče medsebojno zamenjajo? Da nam je možno odgovoriti na ta vprašanja, ki so za nas odločilne važnosti, predočimo si kakor zgoraj v četrtem izmed primerov o tvorbi cene sedanjih imetkov temeljne pogoje vsaktere zamene: zamena sedanjih imetkov za bodoče imetke je z gospodarskega stališča možna le tedaj, ako ceni mož, ki hoče denar na posodo dobiti, ne le sedanje imetke splošno više nego bodoče, ampak če je njegova subjektivna cenitev sedanjih imetkov nasproti bodočim še višja nego cenitev iste množine sedanjih imetkov

z ozirom na bodoče na strani mož, ki so voljni svoj denar izposoditi. Nadalje bo izkušala vsaktera izmed strank, ki zamenjmeta sedanje in bodoče imetke, pri tej zameni doseči kar največjo korist, in slednjič, če znatna korist vsled tekmovanja ni možna, privoli vsaktera stranka v dotično zameno le tedaj, če ima od zamene z ozirom na svojo subjektivno cenitev vobče še nekakšno, četudi neznatno korist. Ako pa neprestano vpoštevamo ta dejstva ob tvorbi cene, pridemo neizogibno do edino možnega zaključka, ki je kakor las lasu v bistvu podoben zaključku iz zgoraj podrobno razjasnjene primera o tvorbi cene sploh. Prvi štirje možje namreč, ki žele denarja na posodo, dobodo tudi v resnici denar na posodo, in prvi štirje možje, ki hočejo denar izposoditi, ga tudi res izposodijo. Peti in šesti mož pa, ki hočeta denarja na posodo, in peti in šesti mož, ki hočeta denar posoditi, bodo pa z ozirom na svojo gospodarsko korist neizogibno izključeni od zamene sedanjih imetkov za bodoče. Cena, za katero se bo sedanji denar menjal za bodoči denar, bo pa pri vseh v resnici menjajočih ista in se v našem primeru mora neizogibno ustaliti kot rezultanta subjektivnih cenitev v razdalji med 1300 in 1350 kronami. Vsakteri izmed mož, ki so si denar res izposodili, sprejme torej po 1000 kron v svojo last in se zaveže, da upniku čez 5 let zanje vrne 1325 kron.

(Dalje prihodnjič.)

Razsodbe obrtnih sodišč.

XXIV. Ako je imetnik obrta sprejel od pomožnega delavca podano osemdnevno odpoved, ne more več naknadno zahtevati, da se drži pomožni delavec postavnega 14 dnevnega odpovednega roka. (§ 77. o. r.)

(Razsodba obrtnega sodišča v Moravski Ostravi z dne 15. jun. 1900.)

Ob sklepanju delovnega razmerja nista glede odpovedi ničesar odgovorila tožnik (krojaški pomočnik) in toženec. Dne 5. junija 1900. l. je odpovedal tožnik delo na osem dni in toženec je odpoved sprejel z besedami »prav, prav«. Ko pa je po preteku tega roka zahteval tožnik, naj mu izroči delavsko knjižico, je toženec ni hotel dati, češ, da bi bil moral po zakonu odpovedati na 14 dni, ker pa tega ni storil, mora delati še en teden.

Tožnik zahteva plačilo zaostale mezde v znesku 7 kron 10 vinarjev in pa svojo delavsko knjižico.

Tožbenemu zahtevku je sodišče ugodilo.

Razlogi: Ker se stranki glede odpovednega roka nista dogovorili, bi bilo sicer po § 77. obrtnega reda treba 14 dnevne odpovedi. Ali ker je toženec dne 5. junija podano osemdnevno odpoved sprejel in se ž njo zadovoljil, ga veže ta dogovor in torej ni bil več upravičen, po preteku osmih dni zahtevati od tožnika, naj dela pri njem, da poteče 14 dni. Delovno razmerje je po preteku osemdnevne odpovednega roka smatrati za končano. Toženca je bilo torej po § 80. *lit c* obrtnega reda obsoditi na izročitev delavske knjižice in pa na plačilo zaostale mezde, s katero je bil, kakor je pripoznal, še na dolgu.

XXV. Odpoved, kakor jo določa § 77. obrtnega reda, ni vezana na določen dan v tednu (soboto ob izplačilu mezde).

(Razsodba obrtnega sodišča v Pragi z dne 6. marca 1901.)

Kovač A. V. je tožil svojega mojstra I. V. na plačilo izgubljene mezde v znesku 36 kron, ker ga je dne 25. februarja 1901. l. odpustil brez odpovedi. Toženec je predlagal, da se zavrne tožba, ker je tožniku odpovedal dne 11. februarja na 14 dni in ga po preteku 14 dnevne postavnega roka odpustil dne 25. februarja.

Tožnik je sicer pripoznal, da mu je mojster 11. februarja odpovedal, vendar pa je trdil, da je odpoved neveljavna, ker se ni podala v soboto ob izplačilu tedenske mezde, ampak v ponedeljek.

Tožba se je zavrnila.

Razlogi: V § 77. o. reda, ki določa postavni odpovedni rok, ni povedano, kateri dan je podati postavno odpoved; odpoved je dopustna vsak dan v tednu, torej je veljavna tudi v ponedeljek podana odpoved. Ker se je toženec držal odpovednega roka, je zahteva tožnikova po določbi § 84. o. reda neutemeljena.

XXVI. Štirinajstdnevnega odpovednega roka nedelje in prazniki ne prekinejo; po § 84. o. r. je povrniti le mezdo za delovne dneve odpovednega roka.

(Razsodba obrtnega sodišča v Ustju z dne 2. januarja 1901.)

Toženo stavbno podjetništvo je sprejelo tožnika v službo za opravljanje talnih del. Delal je v akordu in vsak teden prejel plačilo za dela, odkazana mu med delovnim tednom. Dne 28. decembra 1900. l. je bil zajedno s petimi drugimi delavci svojega oddelka odpuščen, in sicer po preteku tridnevnega odpovednega roka. V tožbi zahteva povračilo mezde za preostalih 9 dni 14 dnevnega odpovednega roka v znesku 29 K 52 vinarjev.

Toženec ugovarja, da je bil tožnik pri njem v službi kot dninar, ki je izkopaval zemljo, ne pa kot obrtni pomožni delavec.

Ko so se šteli delovni dnevi, je trdil toženec dalje, da božični prazniki in nedelje, ob katerih ni dela in tudi ne plačila, ne morejo prekiniti odpovednega roka.

Polir, ki je bil zaslišan kot priča, izpove, da je tožnik zabranil podpis, da se bo ravnal po delovnem redu, na kar je on dejal tožniku, da mu mora odpovedati delo; ali je pri tem govoril o 14 dnevni odpovedi ali ne, ne ve več.

Odpoved se je podala 21. decembra 1900. l., ko je tožnik odrekel zahtevani podpis.

Proti tej izpovedi izjavi tožnik, da je polir dejal: »No, ako nočete podpisati, moram vam na 14 dni odpovedati«.

Tožniku se je prisodil znesek 19 K 68 v.

Razlogi: Čeprav tožnik kot dninar z dogovorjeno mezdo po členu V. razglasilnega patenta k obrtnemu

redu ni imel pravice do 14dnevne odpovedi, je bil vendar v pričujočem primeru na temelju s polirjem dogovorjenih pogojev upravičen, terjati vračilo mezde, katero bi si bil v 14 dneh počenši od 21. decembra zaslužil.

Da se je dognalo soglasje glede odpovednega roka, se more sklepati iz tega, ker se je tožnik branil sprejeti krajši nego postavni odpovedni rok, ker je polirja izrecno opozoril na 14dnevni odpovedni rok in ga tudi zahteval, nadalje pa iz tega, ker je bil za naslednje 3 delovne dni zopet sprejet v delo in za svoje delo tudi plačan.

Ko pa se je štelo 14 dni počenši od 21. decembra 1900. l., se je moralo vpoštevati, da toženec ob božičnih dneh, ki so bili v odpovednem roku, ni delal in da je dne 28. decembra, t. j. prvi izplačilni dan, ki je sledil odpovedi, en delovni teden že potekel, zategadelj mu je bilo povrniti le mezdo za drugi delovni teden, t. j. za 6 dni. Prisodil se mu je torej znesek 19 K 68 v. (6×3 K 28 h).

XXVII. Ako se je v pogodbi dogovorilo, da je pomočnik ob določenem dnevu prost dela, in je pomočnik določeni dan ob dogovorjeni uri odšel, ne da bi bil gospodarja obvestil, se ne more reči, da je neupravičeno popustil delo.

(Razsodba obrtnega sodišča na Dunaju z dne 13. jan. 1900.)

Marker K. W. je imel po dogovoru vsak ponedeljek in petek ob 8. uri zvečer prosto. V ponedeljek dne 1. januarja 1900. l. se je poslužil svoje pravice, ali nastopni dan ga je toženec odpustil iz službe.

Tožbi na povračilo mezde za čas odpovednega roka in na vračilo nedobljenih napitnin je sodišče ugodilo.

Razlogi: Ako se je tožnik dne 1. jan. 1900. l. zvečer, ne da bi bil obvestil toženega gospodarja, poslužil svoje pravice in odšel iz kavarne, ni neupravičeno popustil dela po § 82. *lit f.* obrtnega reda; kajti tožnik je imel po dogovoru vsak ponedeljek in petek prosto in nikdar prej ni obvestil gospodarja o svojem odhodu; torej ni bilo povoda, da bi bil to storil dne 1. januarja 1900. l., ampak mogel je celo domnevati, da ni zadržka, če se hoče odstraniti, saj ga žena toženčeva ni ovirala, ko je videla, da odhaja.

Tožnik je bil torej brez vzroka odpuščen, zategadelj mu je bilo pred vsem prisoditi mezdo, ki odpade na 14 dnevni odpovedni rok. V § 84. o. r. navedenim »dogovorjenim dohodkom« pa je pri markerjih, ki pobirajo denar, poleg mezde vsekakor šteti tudi napitnine, ker je pri uslužbencih te vrste prav iz ozira na napitnine mezda redno manjša. Da je v pričujočem primeru ob določitvi mezde tudi napitnina bila na umu, sledi iz tega, da je mesečna mezda tožnikova znašala le 30 kron, to pa je tako majhen znesek, da bi bil tožnik javaljne le za ta denar opravljal svojo službo. Ker so dohodki kavarne znašali na dan po 80 kron, ni dvoma, da bi si bil tožnik mogel v 14 dneh prislužiti na napitninah vsaj 42 kron; prisodila se mu je torej odškodnina v skupnem znesku 56 kron (42+14).

XXVIII. Ako se je dogovorilo, da bode delodajalec delojemalcu na zahtevo vsak čas izročil delavsko knjižico, se je s takim dogovorom izključil odpovedni rok. (§ 79. o. r. in § 863. o. d. z.)
(Razsodba obrtnega sodišča v Krakovu z dne 5. julija 1900.)

Tožbi strugarskega pomočnika Mihe O. proti Jakobu B. na izročitev delavske knjižice je ugovarjal toženec, da se je tožnik samovoljno odstranil od dela, ne da bi bil podal odpoved.

Tožnik je priznal, da tožencu ni odpovedal, ali on je mnenja, da odpoved ni bila potrebna, kajti ob vstopu v službo je bilo izrecno dogovorjeno, da mu mora toženec vsak čas na zahtevo izročiti delavsko knjižico. Ta dogovor si je on vedno razlagal tako, da more izstopiti iz službe vsak čas brez odpovedi.

Priča I. K. je potrdila izpoved tožnikovo. Sodišče je spoznalo, da je toženec obvezan, izročiti tožniku delavsko knjižico.

Razlogi: Po § 79. o. r. in § 313. k. z. ne smejo imetniki obrtov niti sprejemati niti obdržati pomožnih delavcev brez delavske knjižice. Če sta tožnik in toženec ob vstopu tožnika v službeno razmerje dogovorila, da mora toženec na zahtevo tožniku vsak čas vrniti delavsko knjižico, je tak dogovor tolmačiti le tako, da se more službeno razmerje razvezati brez odpovedi.

Ker je bil torej tožnik upravičen, zapustiti službo brez odpovedi, je moralo sodišče ugoditi na temelju § 70. c o. r. tožbenemu zahtevku.

XXIX. Delovna pogodba, ki se je sklenila na določen čas, preneha brez odpovedi s potekom časa. (§ 902. o. d. z.)
(Razsodba obrtnega sodišča v Schönbergu z dne 7. januarja 1901.)

Tožnik, ki je pri tožencu delal kot mašinst proti dnini 2 K 60 h, trdi, da je bil dne 22. decembra 1900. l. odpuščen brez odpovedi; zahteva torej, da se toženec obsodi na povračilo mezde za 14 dnevni odpovedni rok v znesku 31 K 20 h.

Toženec priznava resničnost tožnikove trditve, pristavlja pa, da toženec ni bil odpuščen brez odpovedi, kajti on ga je sprejel v delo le za čas do 22. decembra 1900. l., t. j. do dovršitve tovarniške oprave.

Tožba se je zavrnila.

Razlogi: Kakor sta soglasno izpovedali obe stranki, se je delovna pogodba sklenila le za določen čas do 22. decembra 1900 l. do dovršitve tovarniške oprave in je torej po § 902. o. d. z. potekla s tem dnevom, ne da bi bil moral toženec še posebej odpovedeti. Ker potemtakem ni bilo pogojev § 77. o. r., se je tožba morala zavrniti.

XXX. Ako se delodajalec ne drži delovne pogodbe, ima delavec pravico do primerne odškodnine za čas, ob katerem ni sprejel drugje dela, ker se je nadejal dogovorjene službe. (§ 1295. o. d. z.)

(Odločba obrtnega sodišča v Libercu z dne 2. marca 1900.)

Dokazano je bilo, da je toženec sprejel tožnika za pomočnika in mu dejal, da more 25. ali 26. febru-

varja 1900. l. nastopiti službo. Teden pred 25. februarjem tožnik ni sprejel nobenega dela, da bi mogel na poziv toženca takoj pri njem vstopiti v delo. Dne 25. februarja je izjavil toženec, da ne reflektira več na tožnika. Tožnik je na te besede prostovoljno razvezal pogodbo, ali zahteval oškodnino za tisti teden, v katerem ni delal drugje, ker je pač pričakoval, da ga pozove na delo toženec.

Toženec je bil obsojen v zmislu tožbe.

Razlogi: Ker tožnik ni poiskal drugod dela, da more zadostiti svoji obveznosti proti tožencu in na njegovo zahtevo vstopiti vsak čas v delo, je trpel škodo, katero je mislil poravnati z zaslužkom v svoji službi pri tožencu. Če pa toženec sklenjene delovne pogodbe ni držal, se ne more od tožnika zahtevati, da trpi sam storjeno mu škodo, marveč zadene toženca po § 1295. o. d. z. dolžnost, povrniti škodo, katera je nastala tožniku po njegovi krivdi.

XXXI. Trgovinskemu pomočniku gre po členu 60. trg. z. ob boleznih pravica do službenih prejemkov le toliko časa, da službenega razmerja ne razveže odpoved. Bolezen trgovinskega pomočnika ne ovira odpovedi. (Členi 60., 61., 64., številka 4. trg. z.)

(Razsodba obrtnega sodišča v Gradcu z dne 13. julija 1901.)

Tožba trgovinskega pomočnika, ki je zaradi odpovedi službe v času, ko je bil bolan, tožil na plačilo šesttedenske mezde, se je zavrnila.

Razlogi: Tožnik zahteva, opirajoč se na določbo člena 60. trg. z., plačo za šest tednov počenši z onim dnevom, ko je obolel. Toženec pa je volje, plačati ga le za pogojeni odpovedni rok, držeč se določbe člena 61. trg. z. Člen 60. trg. zakonika odkazuje odgovornost za slučajne dogodke, katero navadno trpi oni, čigar osebo zadene slučaj, v razmerju med trgovinskim pomočnikom in principalom. Uporabnost tega člena, ki določa, da trgovinski pomočnik, ki zaradi nesreče, ki ga je doletela brez njegove krivde, ne more opravljati svoje službe, ne izgubi za dobo šestih tednov pravice do svoje plače, zavisi od tega, da se službeno razmerje v teku teh šestih tednov ni razvezalo iz drugih razlogov. Kakor pa bolezen pomočnikova ne razveljavi takojšnjega odpusta iz razlogov, iz katerih upravičuje zakon takojšnji odpust, tako bolezen tudi ne alterira odpovedi službe in izvrševanja odpovedne pravice v mejah pogodbe. Člen 61. trg. z. izrecno določa, da glede odpovedi velja, kar se je v pogodbi izgovorilo, torej velja tudi v pričujočem primeru dogovorjena 14 dnevna odpoved. Člen 60. trg. z. velja le tedaj, kadar se ni dogovoril krajši nego 6 tedenski odpovedni rok in se v resnici ni odpovedalo. Po členu 60. in 64., št. 4. trg. zak., se more izreči, da je službeno razmerje razvezano, ako pomočnik nad šest tednov ni mogel opravljati službe zaradi bolezni, katere ni zakrivil sam, odpovedna pravica pa tudi v teku teh 6 tednov ostane neprikrajšana.

Društvene vesti.

Velika veselica, ki jo je v nedeljo, dne 5. oktobra, napravilo slovensko trgovsko društvo »Merkur«, je, izborna prirejena, uspela popolnoma, društvu pridobila novih prijateljev, blagajni pa donesla lep dohodek. Obširna Sokolova dvorana v »Narodnem domu« je bila natlačeno polna. Društveni pevski zbor je pokazal, s kakšno vneto in veseljem goji petje; pod vodstvom gospoda Sachsa je izvrstno izvršil vse pevske točke in žel od občinstva obilo zaslužene pohvale. Zlasti pa je ugajal četverospjev gg. Rusa, Zupančiča, Drčarja in Stritarja, ki jim je bilo pesem ponoviti. Istotako občinstvo ni ščedilo s priznanjem vojaški godbi 27. pešpolka, ki je pod osebnim vodstvom gospoda kapelnika svirala eksaktno in marljivo. Posebno zanimanje pa so povzročili krasni dobitki za srečolov, ki jih je zelo okusno razpostavil pod pročelno galerijo gospod Schaffer. Velika množina lepih in dragocenih dobitkov je občinstvo izpodbudilo, da je v kratkem času pokupilo vse srečke. Veliko se je povpraševalo tudi po krasnih razglednicah s sliko gosp. ces. svetnika Ivana Murnika, s katerimi je društvo na lep način pokazalo, kako visoko ceni in spoštuje svojega, žal, obolelega predsednika. Po polnoči se je pričel živahen ples, ki je nehal šele proti jutru. Te prve svoje veselice je društvo po vsej pravici lahko veselo, saj je uspela v vsakem, pred vsem pa v gmotnem oziru izvrstno.

Raznoterosti.

Bankovci po 100 K. Državni zakonik z dne 10. oktobra 1902. l. prijavlja pod št. 193 ukaz finančnega ministrstva z dne 4. oktobra 1902. l. o izdaji bankovcev po 100 K in o vzetju bankovcev po 100 gld. a. v. iz prometa. Avstrijsko-ogrska banka prične 20. oktobra t. l. izdajati bankovce po 100 K, ki nosijo tvrdko »Avstrijsko-ogrske banke« in datum 2. januarja 1902. Istočasno preklicuje Avstrijsko-ogrska banka in vzame iz obtoka bankovce po 100 gld. a. v., ki imajo datum 1. maja 1880. Določbe, po katerih se to zgodi, obsega razglas Avstrijsko-ogrske banke, ki je pridejan gornjemu ukazu. Ta razglas določa: 1. Bankovci po 100 gld. a. v. z dne 1. maja 1880, ki so sedaj v obtoku, se sprejemajo v glavnih in podružnih zavodih Avstrijsko-ogrske banke do 30. aprila 1904. l. v plačilo in zameno. 2. Od 1. maja do 31. oktobra 1904. l. se bodo ti bankovci sicer še v glavnih zavodih Avstrijsko-ogrske banke na Dunaju in v Budim-Pešti sprejemali v plačilo in zameno, v ostalih bančnih zavodih pa samo še v zameno. 3. Počenši s 1. novembrom 1904. l. Avstrijsko-ogrska banka ne bo več sprejemala v plačilo preklicanih bankovcev po 100 gld. a. v. z datumom 1. maja 1880. l., tako da bo 31. dan oktobra 1904. l. zadnji rok, da se vzamejo ti bankovci iz obtoka. Od tega časa naprej se bodo ti preklicani bankovci sprejemali le še v glavnih zavodih Avstrijsko-ogrske banke na Dunaju in v Budim-Pešti v zameno. V podružnih zavodih se bo počenši s 1. novembrom 1904. l. vračilo za take bankovce dajalo le še na posebno prošnjo z dovolilom generalnega sveta Avstrijsko-ogrske banke. Da se dobi to dovolilo, je bankovce, ki naj se povrnejo, z izkazom vložiti v podružnih zavodih. Po 31. oktobru 1910. leta nima Avstrijsko-ogrska banka več dolžnosti (člen 89. pravil), odkupiti ali zamenjati preklicane bankovce po 100 gld. a. v. z dne 1. maja 1880. l.

*

Varstvo avstrijskih znamk na Kitajskem. Da se odpo- more nedostatkom glede varstva avstrijskih znamk na Kitajskem, je c. kr. trgovinsko ministrstvo ukrenilo, da se, še predno se na Kitajskem postavno uredi varstvo znamk, oziroma dokler varstvo znamk našim državljanom ni po pogodbenem potu zagotovljeno, naše znamke vsaj faktično varujejo proti ponarejevanju po kitajskih ponarejevalcih. V zmislu te odredbe bo c. in kr. generalni konzulat v Shanghaiu našim industrijalcem

in eksporterjem, ki bi se imeli pritožiti o kaki ponaredbi svojih znamk po kitajskih podanih, pomagal s posredovanjem v primerih, ki so za to glede na kakovost ponaredbe in na važnost posamezne zadeve prikladni. V ta namen mora dotičnik, ki prosi c. in kr. generalni konzulat za posredovanje, donesti dokaz, da je njegova znamka po tukajšnjih postavah varovana, na ta način, da konzulatu kot pripomoček za njega nadaljne korake da na razpolago s kolko za 1 K opremljen, pri krajevni pristojni trgovski in obrtniški zbornici izgotovljen in po nje posredovanju pri trgovskem ministrstvu overovljen izpisek iz znamenega registra. Ta izpisek ima obsegati iztisk varovane znamke. Na ta način se je nekaterim konzularnim zastopništvom na Kitajskem že v nekaterih primerih posrečilo, da so pri kitajskih provincijalnih oblastih dosegla uspešne prepovedi ponaredb gotovih posameznih znamk in da so bili ponarejalci kaznovani tudi po mešanih sodnih dvorih v odprtih kitajskih trgovskih pristaniščih, in sicer med drugim tudi v enem primeru, ko je šlo za zasledovanje ponaredb znamk nekega avstrijskega industrijalca. Možnost, po tem potu še pred postavno in pogodbeno ureditvijo varstva znamk na Kitajskem doseči vsaj deloma uspešno faktično varstvo dragocenih znamk, je za industrijalne in trgovske kroge, udeležene pri trgovini na Kitajskem, tem večje važnosti, ker vsi poznavalci prometnih razmer na Kitajskem izpričujejo, da so v tamošnjem prometu blagovna znamenja in oprema blaga posebnega pomena, ker kitajski konsument gleda pri nakupu le na znamko.

*

Dobavni razpis za male obrtnike. Trgovinski in obrtniški zbornici v Ljubljani se naznanja, da namerava c. kr. ministrstvo za domobrambo nabaviti potrebnostno raznovrstnih oblačilnih in opravnih predmetov pri malih obrtnikih. Dobave se sme udeležiti vsak samostojen obrtnik, ki stanuje v tostranski državni polovici, in sicer samostojno ali kot ud obrtne zadrage. Predmeti, ki jih je dobaviti, so: bluže, hlače, ulanke, životni opasniki, črevlji različne velikosti, usnjeni pasji z zapono, različni jermeni, tornistri, uzde, taške i. t. d. Kolkovane ponudbe po predpisanem vzorcu morajo dospeti najkasneje do 18. novembra 1902. l. do 12. ure opoludne na c. kr. ministrstvo za domobrambo na Dunaju. Vzorci predmetov, katere je dobaviti, se lahko vpogledajo, za črevlje tudi lahko kupijo pri glavnem skladišču vojne oprave na Dunaju. Razglas z natančnejšimi pogoji, zaznamek predmetov, cenik in ponudbeni vzorec se lahko pogledajo v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani, katera na zahtevanje razglas tudi vpošlje.

*

Ponudbena razprava v Belgiji. Trgovski in obrtniški zbornici v Ljubljani se naznanja, da uprava belgijskih državnih železnic sprejme za l. 1904. ponudbe za dobavo 288.500 hrastovih ali bukovih pragov ter hrastovih kosov za temelj železniškim tirom. Ponudbeni pogoji se na zahtevanje določijo. Pismene ponudbe se morajo do 31. decembra 1902. l. vposlati pod naslovom »Direction des Voieset Travaux, 11, rue de Louvain in Brüssel«. Prepis ponudbenega razpisa, obsegajoč množine in kakovost lesa, ki se ima dobaviti, je na ogled v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani.

Izpremembe v trgovinskih in združnih registrih na Kranjskem.

I. Pri c. kr. deželnem kot trgovinskem sodišču v Ljubljani so se izvršile naslednje izpremembe:

A. V trgovinskem registru:

1. Vpis tvrdke: »Karel Kummer. Trgovina z mešanim blagom v Kamniku«. V Ljubljani, 9. septembra 1902.

2. Vpis tvrdke: »F. M. Netschek. Schneidergewerbe in Laibach«. Imetnik je Philipp Kassowitz, trgovec na Dunaju. V Ljubljani, 27. septembra 1902.

3. Pri tvrdki: »Ljubljanska kreditna banka — Laibacher Creditbank — Banca di credito di Lubiana«. Prokura se je podelila Ferdinandu Sajovicu, likvidatorju Ljubljanske kreditne banke v Ljubljani. V Ljubljani, 23. septembra 1902.

4. Pri tvrdki: »Narodna tiskarna v Ljubljani«. Društvena pravila z dne 10. maja 1872. l. so bila vsled sklepa občnega zbora z dne 25. julija 1885. l. in potrdila c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 17. septembra 1885. l., št. 9256, v §§ 20., 21. in 25. izpremenjena; po izpremenjenih pravilih sestoji upravni odbor iz sedmih članov. Izstopili so iz upravnega sveta: dr. Ferdinand Dominkuš, dr. Jožef Vošnjak, dr. Karel Achazhizh, dr. Valentin Zarnik, Hugon Turk, Matevž Pirc, Franc Kollmann, Jožef Kodela, Jožef Pfeiffer, Rudolf Naglič, Ivan Tanšek, Matija Hočevar, Jožef Noll, Matija Žvanut, vstopili pa: Peter Grasselli, dr. Matija Hudnik, dr. Jožef Kušar, Jožef Lavrenčič, dr. Fran Tekavčič, vsi v Ljubljani, kot odborniki, in dr. Ivan Tavčar v Ljubljani kot predsednik. Za predsednikovega namestnika je bil izvoljen dosedanji odbornik Fran Hren. V Ljubljani, 25. septembra 1902.

5. Pri tvrdki: »Jožef Kušar, umetni mlin na valčke v Domžalah«. Umrli je dosedanji imetnik Jožef Kušar. Sedanja imetnica: Berta Kušar, roj. Pleiweissova v Ljubljani. V Ljubljani, 3. oktobra 1902.

B. V združnem registru:

1. Izbris tvrdke: »Prvo kroparsko delavsko konsumno društvo, registrovana zadruga z omejeno zavezo v Kropi«, vsled konkurza. V Ljubljani, 15. septembra 1902.

2. Vpis tvrdke: »Vodovodno društvo v Škofji Loki, registrovana zadruga z neomejeno zavezo«. V Ljubljani, 27. septembra 1902.

3. Vpis tvrdke: »Mlekarska zadruga v Dolskem, registrovana z omenjenim poroštvom«. V Ljubljani, 29. septembra 1902.

II. Pri c. kr. okrožnem kot trgovinskem sodišču v Novem mestu se je v trgovinskem registru izvršila naslednja izprememba:

Vpis tvrdke: »M. Sbil, Gemischtwaren- und Landproductenhandel in Nassenfuss«. Imetnica je Marija Sbil. V Novem mestu, 1. septembra 1902.

Tržno poročilo in tržne cene.

Žito je večinoma spravljeno; pričelo se je z ozimino. Danes torej moremo šele govoriti končno o letošnji žetvi, ki nikakor ni uresničila kmetovih upov. Ne bomo govorili o naši domači letini, ki na svetovni tržni trg ne vpliva; splošno slabo uspešnost čutijo pač le kmetje sami.

Pšenica je letos sicer nad mero dobro obrodila; to pomeni za našega kmeta toliko, da bo še tisto malo, kar je pridelal, moral prodati ali pod proizvajalnimi stroški, ali pa zase porabiti. Ogrska in sploh Evropa je pridelala letos mnogo in lepe pšenice. Vpoštevajoč pa, da letine ostalih cerealij ni niti relativno primerjati pšenični letini, se tudi nimamo nadejati onih nizkih cen, kakor: K 7 ali celo pod K 7 za 50 kg, postavljeno na kolodvor v Ljubljano; to so bile le pobožne želje nekaterih, sicer pa utopije. Da pa cene ne bodo ravno visoke ter bodo varirale med K 8 in K 9, to je utemeljeno v dobri pšenični letini.

Koruza pa nas je letos na slabo stran več nego prese-netila. Od vseh strani, iz Amerike, Rumunije, Bolgarije, Srbije, seveda tudi iz Ogrske, prihajajo jako žalostna poročila. Zastala je za celo tretjino pod normalo; to pa jako vpliva ne le na ceno koruze, marveč tudi na cene ostalih poljskih pridelkov. Stara koruzja je že sila redka in le za visok denar dostopna, nova pa vsled zakasnelega zora še vsaj tri tedne ne bo sposobna za transport, ker je še premokra. Razen tega se danes že za novo blago zahtevajo cene, ki marsikoga presenetijo.

Oves je sicer prilično dobro uspel; ker pa si gresta oves in koruzja roka v roko, je misli na nizke cene vsak temelj odvet. Čim višja bo cena koruzi, tem dražji bo oves; in

istinito opazamo že danes, kako trdna je cena ovsu in kako neradi ga dajo imetelji iz rok, nadejajoč se, da dosežejo zanj pozneje boljše cene.

Moka je dospela do nekakih cen, ki bodo karakteristične za novo kompanjo. Menjavale se ne bodo mnogo, kvečjemu posamezne številke med seboj.

Žitne cene na Dunaju za 50 kil.

Pšenica 76 kil za prompt	K 7.50
» » » » jesen	K 7.39-40
» » » » spomlad	» 7.44-46
rž za jesen	» 6.65-66
» » spomlad	» 6.69-70
koruza za oktober	» 6.60-65
oves za jesen	K 6.40-41
» » spomlad	K 6.45

Žitne cene v Budim-Pešti za 50 kil.

Pšenica 76 kil za prompt	K 7.35
» » » » oktober	» 7.24
» » » » april 1903	K 7.27-29
rž za prompt	K 6.40
» » oktober	» 6.34
» » april	» 6.38
koruza za prompt	K 6.38-39
» » maj 1903	» 5.72-73
oves za prompt	» 6.15-20
» » oktober	» 6.01-02
» » april 1903	» 6.16-17

Žitne cene v Sisku za 50 kil.

Pšenica	K —.—
bosenski oves	» 5.70
sremski oves	» 6.—
činkvantin	» 6.70
koruza	» 6.70

Za nekatere kraje kaže kupiti koruzo in činkvantin kakor sploh drugo žito v Barču, ker uživajo vzlic višjim cenam, nego so v Sisku, ugodnejše železniške tarife.

Cene mlevskim pridelkom.

Vinko Majdič v Kranju.

0	1	2	3	4	5	6	6 ¹ / ₂	7	7 ¹ / ₂	8
28.—	27.30	26.50	25.70	24.80	23.80	21.70	19.60	17.70	16.20	12.40

Otrobi

debeli drobni

10.60, 10.—.

Cene za 100 kg, postavljeno v Kranj.

Peter Majdič v Celju.

0	1	2	3	4	5	6	6 ¹ / ₂	7	7B
26.—	25.90	25.50	24.80	24.—	23.20	22.20	21.20	20.—	17.40

Otrobi

debeli drobni

10.—

Cene za 100 kg, postavljeno v Celje.

Cene kolonijalnemu in drugemu blagu.

Sladkor, raffinade I ^a	K 87.50—88.—
sladkor rezani I ^a	» 89 ¹ / ₂ —90.—

za 100 kil, postavljeno v Ljubljano.

Petrolej gališki Standart White K 34¹/₂—35
» pravi ruski » 36 —36¹/₂
za 100 kil s sodom vred, postavljeno v Ljubljano, za cel vagon.

Kava Santos Superior K 46.—
» Good Average » 40.—
» Regular » 39.—
» iz Zah. Indije po kvaliteti do » 145.—
» Guatemala do » 128.—
» Portorico do » 90.—
» Rio Lavé do » 75.—
» Java rumena do » 120.—

za 50 kil, postavljeno v Trst.

Ažija za mesec september 19¹/₂ v zlatu.

Riž Rangoon K 18¹/₂ do 29.—
» Bassein » 18¹/₂ » 29.—
» Moulmein » 18¹/₂ » 32.—
Riž Arracan » 18¹/₂ » 26.—
» Japan » 39.— » 40.—
» Glacé laški » 42.— » 48.—

za 100 kil, postavljeno v Trst ali Reko.

Slive bosenske, uzančne nove K 20.—
» » nove po 125 komadov » 22.—
» » » » 115 » » 25.—
» » » » 95 » » 32.—
» » » » 80 » » 40.—

za 100 kil, postavljeno v Ljubljano.

Svinjska mast K 78¹/₂ do 80.—
Slanina štiridelna » 51.— » 54.—

za 50 kg, postavljeno v Ljubljano.

Jedilno olje, laško K 78.— za 1903. l. in K 89 za 1902. l.
za 100 kil — franko sod — postavljeno v Trst.

Ripsovo olje 70 do 72 K.— za 100 kil, postavljeno v Ljubljano.

O priliki veselice slovenskega trgovskega društva „Merkurja“ mi je toliko društvenikov poslalo pozdrave, da mi ni mogoče se vsem pismeno zahvaliti, zato naj sprejmo po tem potu mojo najodkritosrčnejšo zahvalo.

U Radovljici, dne 8. oktobra 1902.

Juan Murnik.

<p>Gostilna I. KENDA Židovska steza št. 1 Ljubljana</p>	<p>„Pri Gambrinu“. ❖ Shajališče ❖ trgovskih sotrudnikov.</p>
---	---

<p>„Ljubljanska kreditna banka“ v Ljubljani Špitalske ulice št. 2.</p>	<p>Nakup in prodaja vseh vrst rent, državnih papirjev, zastavnih pisem, srečk, novcev, valut itd. po najkulant- nejših pogojih.</p>	<p>Posojila na vrednostne papirje proti nizkim obrestim. Zavarovanje proti kurzni izgubi. Promese k vsem žrebanjem.</p>	<p>Sprejemanje denarnih vlog na vložne knjižice, na tekoči račun in na girokonto s 4% obrestovanjem od dne vloge do dne vzdiga. Ekskompt menic najkulantneje. Borzna naročila.</p>
--	--	--	---

J. LOZAR
v Ljubljani
na Mestnem trgu št. 7
priporoča svojo
bogato zalogo turistovskih
srajc, turistovskih, kolesarskih
in lovskih dokolenic, lovskih
volnenih jopičev, zimskih in
letnih nogavic, zavratnic itd.
Fino moško perilo in spodnja
obleka.

Engelbert Franchetti
v Ljubljani na Jurčičevem trgu št. 3
priporoča

svojo elegantno in higijensko urejeno
brivnico.
Za dobro in točno postrežbo je v vsakem
oziru najbolje skrbjeno.

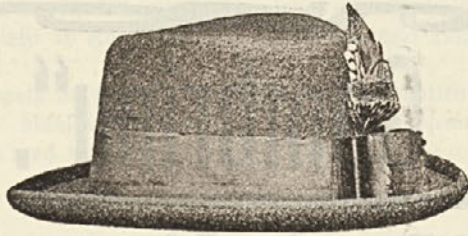
Klobuke

najnovejše

façone

priporoča

najcenejše

Blaž Jesenko v Ljubljani.

Novo!

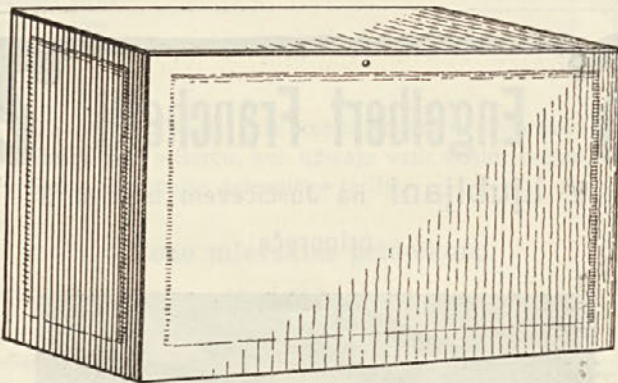
Patentirani sklopni poštni kartoni.

Doslej nedoseženi!

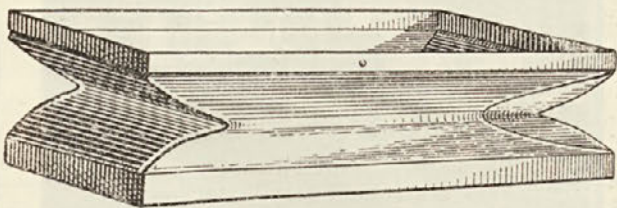
Tovarna patentiranih sklopnih kartonaž.

Josip Petrič

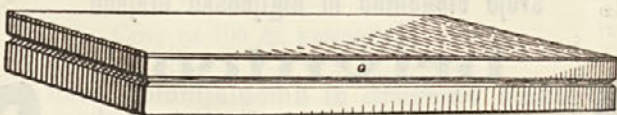
LJUBLJANA.

Karton v rabi.

Napol sklopljen karton.

Popolnoma sklopljen karton.

(80% prihranjenega prostora.)

Trgovina s specerijskim in delikatesnim blagom.

Zaloga raznovrstne pijače:
šampanjca, konjaka, vina, ruma,
likerja i. t. d.

* * Vinarna. * *

Kham & Murnik
Ljubljana.

Slovenci,
zahtevajte povsod

vžigalice

sv. Cirila in Metoda!

Zaloga pri tvrdki

Ivan Perdan

v Ljubljani.

Mizarska zadruga

v Št. Vidu pri Ljubljani

se priporoča slav-
nemu občinstvu v
naročitev

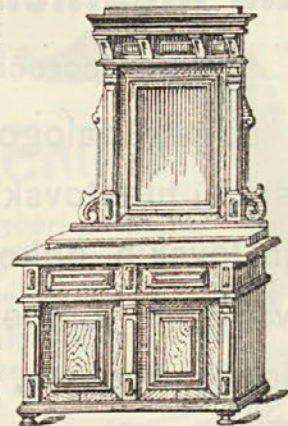
raznovrstne
temne in likane

**sobne
oprave**

iz suhega lesa, so-
lidno izgotovljene
po lastnih in pred-
loženih vzorcih

V prav obilno naročitev se priporoča

Josip Arhar, načelnik.

Aug. Agnola
Ljubljana
Dunajska cesta 13.
Velika zaloga
stekla
porcelana svetilk
zreali i. t. d.
!!! Najnižje cene!!!

Reelne cene.

Klobuke
cilindre
čepice in slamnike
v najnovejših faconah in v veliki
izberi
priporoča
Ivan Soklič
Klobuk za dečke od 70 kr. do gl. 2'50.
Klobuk za gospode od gl. 1'50 do 5'—.
Postaja elektr. železnice.

Pod trančo št. 2.
Solidno blago.

Stari trg št. 21. Glavni trg št. 6.
Pekarija in slaščičarna
Jakob Zalaznik.
Prodaja moke
in raznovrstnih živil.
Prodaja drv in oglja.
Stari trg št. 32.

Mizarska zadruga
v Solkanu pri Gorici na Primorskem
naznanja slavnemu občinstvu, gospodom trgovcem
in založnikom pohištva, da ima
veliko zalogo
izgotovljenega pohištva
vseh slogov
v Solkanu pri Gorici na Primorskem.
Naznanjamo, da smo prevzeli dosedanjo
trgovino pohištva tvrde Ant. Cernigoja v Trstu,
Via Piazza vecchia šte. 1, katero bomo vodili
pod enakim imenom. Česar ni v zalogi, se izvrši
točno po naročilu v najkrajšem času.
Cene zmerne.
Delo je lično ter dobro osušeno.

Adolf Hauptmann
v Ljubljani
na Sv. Petra cesti 41.
Tovarna
cljnatih barv, firneža, laka
in kleja.
Zaloga slikarskih in pleskarskih
predmetov.

P. n.
Vljudno naznanjam velecenjenim tr-
govcem in kramarjem ter sl. občinstvu,
da imam v priličnejše kupovanje
tovarniško zalogo vseh
izdelkov svoje tovarne
pletenin in tkanin
v Ljubljani, v Šelenburgovih ulicah št. 3,
in se najtopleje priporočam za mnogo-
brojen obisk.
Z velespoštovanjem **Dragotin Hribar.**

Vinko Majdič

lastnik valjičnega mlina v Kranju.
Priznано najboljši mlinški izdelki,
zlasti izborna pšenična moka.

Franc Čuden

priporoča

svojo bogato zalogo pravih švicarskih
ur, srebrnine in
zlatnine,

dalje kolesa

„Styria“,

francoske „Peugeot“ in druge v to
stroko spadajoče predmete.

— Ceniki zastoj in poštnine prosti. —

Najboljše

makarone in rezance

(nudeljne)

iz zajamčeno finega pšeničnega zdroba z
dodatkom svežih jajc

izdeluje

tovarna testenin

Ed. Zelenka

Ljubljana.

Poštna hranilnica ček št. 849.086.

Telefon št. 135.

Glavna slovenska hranilnica in posojilnica

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

sprejema in izplačuje hranilne vloge in jih

obrestuje po $4\frac{1}{2}\%$

od dne vložitve do dne vzdiga

brez odbitka in odpovedi.

Pisarna: na Kongresnem trgu 14,
v Souvanovi hiši.

Dr. M Hudnik, predsednik.

Uradne ure od 8.—12.
dopoldne in od 3.—6.
popoldne.

Hranilnične knjižice se
sprejemajo kot
gotovina, ne da bi se
obrestovanje pre-
trgalo.

